

aHt

arnhems
Historisch
tijdschrift

Arnhems
Historisch
Genootschap
*Prodesse
Conamur*

SEPTEMBER 2017

Het eerste gedenkteken in Arnhem-Zuid

Geschiedenis van het De Monchy-monument (1936-1966)

Paul van Lunteren

Op maandag 24 april 1934 vierde mr. Salomon de Monchy (1880-1961) zijn 12,5 jarig jubileum als burgemeester van de gemeente Arnhem.¹ Op het stadhuis werd hij gebuldigd door de wethouders, de raadsleden, de gemeenteambtenaren, het politiekorps én door een zogeheten Huldigingscomité. Dit comité werd aangevoerd door de voorzitter en de secretaris, respectievelijk mr. dr. A.D.H. Fockema Andreae en J.H. Vis.² Zij boden De Monchy voor zijn jubileum als cadeau een monumentale lichtzuil aan. Deze zou in de stad worden neergezet en zijn naam dragen. Een definitief ontwerp bestond nog niet, maar het comité had al wel een locatie op het oog: het De Monchyplein in Arnhem-Zuid.

In 1934 bevond dit stadsgedeelte zich nog in een vroeg ontwikkelingsstadium. De nieuwe wijk ten zuiden van de Rijn was uitgedacht op de tekentafel.³ De bedoeling was om hier arbeiderswoningen te bouwen. De bebouwing zou worden omgeven door ruime plantsoenen en singels.⁴

Burgemeester De Monchy was nauw betrokken geweest bij de ontwerpplannen voor deze nieuwe wijk en daarom was het voor het Huldigingscomité niet meer dan logisch dat in dit nieuwe stadsdeel het monument zou worden opgericht.⁵ Het is dit eerste gedenkteken in Arnhem-Zuid dat in deze bijdrage centraal staat. Gepoogd is om de geschiedenis van dit monument zo volledig mogelijk weer te geven.⁶

*Portretfoto van
burgemeester
Salomon de
Monchy.
(Gelders Archief
1583-2568)*

Ontwerp van een monument

Architect F. Baijlé maakte, in opdracht van het Huldigingscomité, een eerste ontwerp-tekening. Het betrof een slanke witte zuil met gele randen, staande op een stenen voet die aan alle zijden werd omgeven door trappen. Het college van burgemeester en wethouders stuurde het ontwerp door naar het Gemeente Electriciteitsbedrijf en de Dienst Gemeentewerken met de vraag of een dergelijke zuil met verlichting wel paste in het verkeersplein.⁷

Het elektriciteitsbedrijf was niet te spreken over die plaats voor het gedenkteken, namelijk middenin de ovale cirkel van het

verkeersplein. Aangezien alle sterke lichtindrukken in een donkere omgeving de weggebruiker zouden storen, raadde het bedrijf deze plek af:

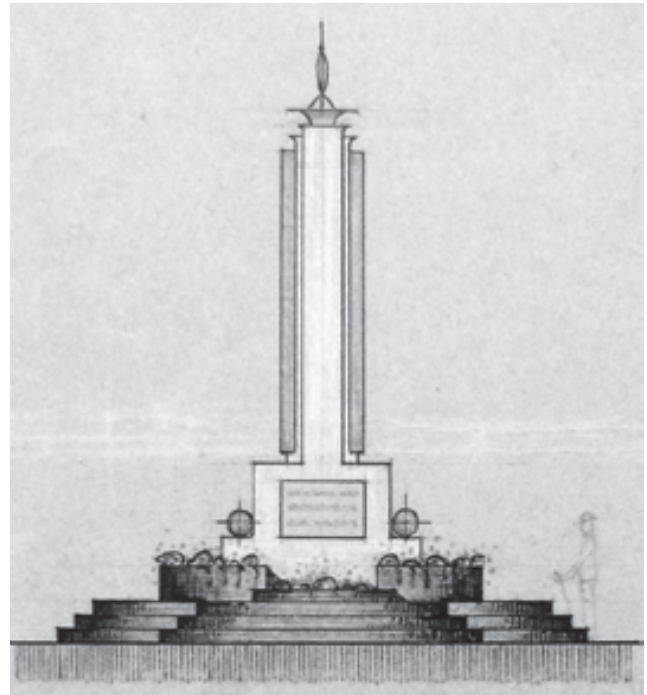
Waar de ontworpen lichtzuil is gedacht in den loop van een belangrijke verkeersweg, waarlangs de bebouwing zooveel mogelijk wordt afgehouden, is m.i. het plein in Uw schrijven genoemd niet het meest geschikte punt, uit verkeerstechnisch oogpunt. [...] Het zal bovendien zeer gewenscht zijn, tegelijk met de lichtzuil, de straatverlichting langs het plein gereed te hebben, opdat de weggebruikers de ligging van het plein duidelijk wordt gemaakt en om te voorkomen, dat men te weinig naar rechts afhoudt.⁸

De Dienst Gemeentewerken reageerde op het verzoek van het college in een rapport (no. 1989/6) dat helaas niet in het secretariaatarchief is opgenomen.⁹ De inhoudelijke beoordeling van het ontwerp van Baijlé door Gemeentewerken is dus niet te achterhalen.

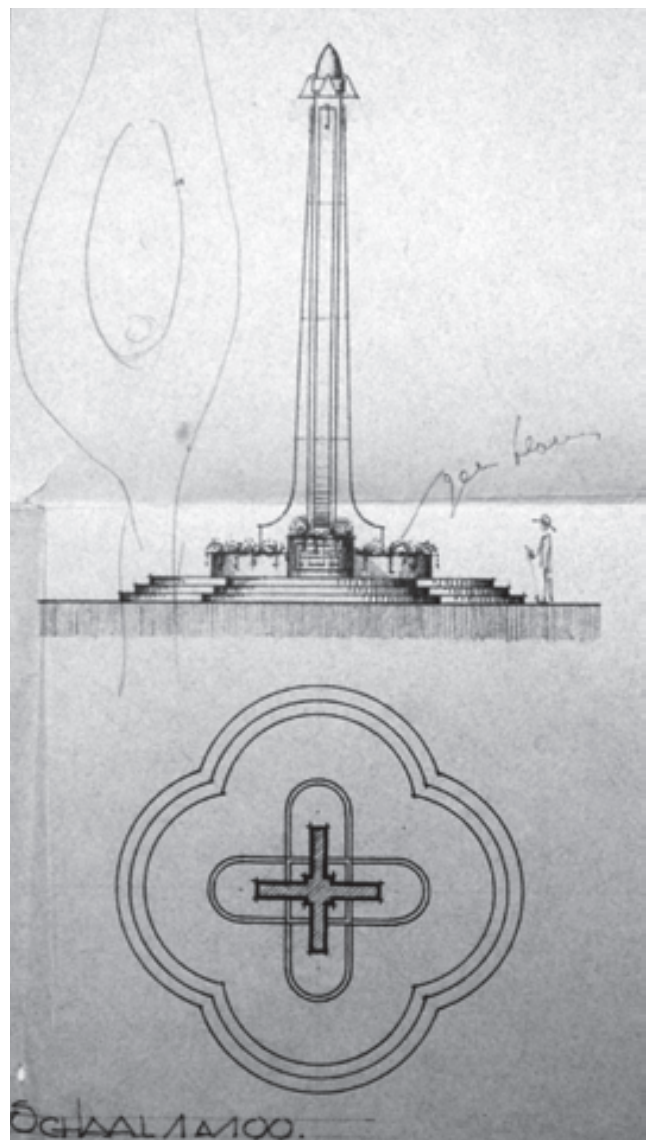
Wat we wel weten is dat de uitvoering en uiteindelijke realisatie van het monument nauw werden afgestemd met deze dienst. Zodoende was op het stadhuis sprake van een driehoeksverhouding tussen het college, het Huldigingscomité en Gemeentewerken. Het college belegde, na het inwinnen van de adviezen, op woensdag 17 juli 1935 een bespreking in het stadhuis, waarbij ook de leden van het comité aanwezig waren.¹⁰ In dit overleg zegde het college nogmaals toe mee te willen werken aan het realiseren van het gedenkteken.¹¹

Naar aanleiding van de reacties van het elektriciteitsbedrijf en Gemeentewerken, besloot men om het ontwerp aan te passen aan 'de technische eischen, waaraan behoort te worden voldaan.'¹² Architect Baijlé leverde een tweede ontwerp aan. Op de achterzijde van deze tekening stonden de specificaties ten aanzien van de bouwmaterialen in potlood geschreven:

*Materiaal. Zuil van kunstgraniet
Bekroning van brons, gedacht als lantaarn
Stoep en bloembakken van metselwerk
waarin verwerkt een gedenkplaat¹³*

Eerste (boven) en tweede (onder) ontwerp-tekening van architect F. Baijlé voor het monument. (Collectie Paul van Lunteren)

Wel of niet op het plein

Qua ontwerp was het meest opvallende verschil met het eerdere voorstel dat de zuil nu veel hoger en ranker was. In september stuurde het college het nieuwe ontwerp ter beoordeling door naar de Schoonheidscommissie van de gemeente. Deze commissie wees het ontwerp op twee punten af, maar zegde toe geen afwijzende houding aan te zullen nemen indien het ontwerp zou worden aangepast. De twee voornaamste bezwaren van de Schoonheidscommissie waren:

1. *Het voorstel tot plaatsing van het monument in een plantsoen te midden van de ovale cirkel op het verkeersplein. Een monument, waarvan de strekking niet reeds op grooten afstand voor ieder duidelijk wordt, maar dat een aandachtige beschouwing van dichtbij vraagt (het wordt voorzien van opschriften), is hiertusschen misplaatst.'*
2. *De ijle spits van de zuil zou, ten opzichte van de grotere open vlakte, volkomen 'doodgeslagen' worden. Het ontwerp zou qua stijl, en 'met wat meer horizontale massa', geschikter zijn voor een rustiek plantsoen, maar sowieso niet te midden van belangrijke verkeerstromen.'*¹⁴

De Schoonheidscommissie deelde het standpunt van het elektriciteitsbedrijf dat de verlichting voor weggebruikers storend zou kunnen werken. Indien het Huldigingscomité toch wenste vast te houden aan Baijlé's ontwerp én deze zuil een plaats wilde toekennen in de 'Zuidelijke Stadsuitbreiding', dan moest ze 'tot een geheel andere vormgeving haar toevlucht [...] nemen, en in overleg met Uw College een plaats moeten kiezen, die beter ruimte laat voor rustige bebouwing.'¹⁵

Op vrijdag 11 oktober stuurde het college van burgemeester en wethouders weer een brief naar de Schoonheidscommissie met het voorstel om het monument te plaatsen in 'het plantsoentje in den Westwaarts van het centrale plein aftakkenden weg.' Het Huldigingscomité bleef namelijk bij haar wens om het monument te plaatsen 'op het plein, waaraan van stonde af aan de naam van den

heer de Monchy werd verbonden, [...] terwijl men voorts ter voorkoming van verdere vertraging gaarne het bestaande ontwerp voor een lichtzuil zou handhaven.'¹⁶

Maar daarmee was de Schoonheidscommissie het totaal niet eens. Op 15 oktober had ze een overleg met het Huldigingscomité. De directeur van Gemeentewerken, ir. J.P. van Muijlwijk, was ook aanwezig en opperde het idee om het monument te plaatsen 'aan den kant van de waterpartij ten Noorden van bedoelden weg, met welke gedachte de Schoonheidscommissie zoowel als het Comité zich in beginsel konden vereenigen.'¹⁷

Beide partijen gingen akkoord, maar de Schoonheidscommissie had nog wel twee nadere eisen. Ten eerste zou het comité in contact moeten treden met de inmiddels afgetreden burgemeester De Monchy, want die moest op de hoogte worden gebracht van de gewijzigde locatie. Ten tweede moest het ontwerp, na overleg met de architect, worden aangepast, omdat de Schoonheidscommissie wenste dat het 'monument en omringend plantsoen architectonisch één geheel vormen en dus gelijktijdig uitgevoerd en aangelegd worden'.¹⁸ Het gevolg was dat van Baijlé's opzet nauwelijks iets overbleef:

*Verscheidene door gemeentelijke autoriteiten aangevoerde bezwaren maakten het echter noodig een andere oplossing te zoeken, waarbij dadelijk gedacht werd aan de mogelijkheid om het monument in te voegen in het te ontwerpen plan van een nieuwen weg [...]. De dienst van Gemeentewerken zegde hulp toe en heeft deze in ruime mate verleend. Door dezen dienst zijn eenige schetsen ontworpen, waaruit tenslotte in overleg met den heer Baijlé de schets voor een monumentale klok is gekozen.'*¹⁹

Het monument kwam nu dus ten westen van het ovale verkeersplein te staan; om precies te zijn bij de uitmonding van de Gelderse Rooslaan op het verkeersplein. In februari 1936 beschreef Van Muijlwijk in een brief aan het college de definitieve locatie van het monument. Die omschrijving luidde als volgt:

De wegmonding ligt tusschen twee waterpartijen die, ter verkrijging van afwatering naar het gemaal en de sluis, door een duiker moeten worden verbonden. De frontmuren van dezen duiker zijn uitgebreid en vormen zodoende de begrenzing van een dam, die zich in het breede watervlak spiegelt. De verkeersleider, die het af- en aanrijdende verkeer scheidt, biedt de gelegenheid tot plaatsing van het gedenkteeken. Het wordt geflankeerd door de eenvoudige borstweringen op de grondkeerende muren en vormt daarmee, vooral gezien vanaf den brugafrit, een eenheid. Als monument is gekozen een klok met verlichte tijdaanwijzing.²⁰

Krantenfoto van het nieuwe monument in Arnhem-Zuid. De fotograaf neemt de foto in oostelijke richting (Huissensestraat). Het onderschrift luidt: "Het middelpunt van Arnhem-Zuid. Het De Monchy-plein met het gedenkteeken opgericht ter eere van mr. S.J.R. de Monchy, burgemeester van Arnhem van 24 Oct. 1921". (Gelders Archief 1500-1551)

Na overleg met de architect werkte het bureau van de Dienst Gemeentewerken het ontwerp verder uit. Het monument bestond uit een zuil die rustte op een grotere stenen voet en was gemetseld met gewone bakstenen. Op die voet kwam aan de oostelijke zijde (richting het verkeersplein) een tekst te staan:

Mr. S.J.R. de Monchy
Burgemeester van
ARNHEM

24 oct. 1921 - 24 april 1934

Onthulling

Op zaterdag 8 augustus 1936 om 13.30 uur vond de officiële onthulling plaats, uiteraard in het bijzijn van de naamgever die inmiddels burgemeester van 's-Gravenhage was geworden. Vanaf het Willemsplein en het Velperplein vertrokken speciale bussen voor alle genodigden.²¹ Ook de pers was die dag volop aanwezig en schreef uitgebreid over de gebeurtenis.²²

Bij het gedenkteken hield eerst de voorzitter van het Huldigingscomité, Fockema

Foto van de onthulling van het De Monchymonument op 8 augustus 1936. Links staat oud-burgemeester Salomon de Monchy en naast hem burgemeester Henri Bloemers. Dan J.H. Vis, secretaris en voor de microfoon staat de voorzitter van het Huldigingscomité, mr. dr. A.D.H. Fockema Andreae. (Collectie: Geert Visser, Arnhem.)

Andreae, een toespraak over de totstandkoming van het monument, waarna De Monchy het woord nam. Hij zei zich diep vereerd te voelen dat er voor hem een monument was opgericht in wat een zeer aantrekkelijke woonwijk zou worden.²³ Aansluitend aanvaardde burgemeester Bloemers het monument, nu het formeel aan de gemeente werd overgedragen, met grote waardering voor zijn voorganger, 'die gedurende een lange reeks van jaren zijn beste krachten en zijn groote gaven in dienst van de gemeente heeft gesteld.'²⁴

De klok staat verkeerd!

Het monument werd, bij gebrek aan een beeldbepalend kerkgebouw, al gauw een herkenningsteken voor de nieuwe wijk. Veel kinderen zijn door hun ouders bij dit monument op de foto gezet. De wijzers van de klok waren in de donkere uren lichtgevend, zodat over de hele dag de juiste tijd kon worden waargenomen.²⁵

Er klonken ook kritische geluiden over die juiste tijd. Volgens de eigenaar van Hietbrinks Levensmiddelenbedrijf liep de klok vijf tot

zeven minuten achter bij de klok in de toren van de Grote Kerk. Hietbrink klier weten er prijs op te stellen indien de gemeente hier iets aan zou kunnen doen. 'Het is hemzelf reeds overkomen, dat hij daardoor een bus en hierdoor weer een trein gemist heeft.'²⁶

Het Gemeente Radio-distributiebedrijf, dat sinds december 1936 verantwoordelijk was voor het onderhoud van de klok²⁷, constateerde een afwijking van drie minuten en weet de oorzaak aan de strenge vorst. Bij gebrek aan meer klachten, werd gewacht tot de revisie van het uurwerk in het voorjaar van 1940.²⁸

Een onverwacht einde

Medio jaren zestig werd vrij plotseling en snel besloten dat het De Monchy-monument moest verdwijnen, omdat het verkeersplein in Arnhem-Zuid volledig op de schop ging. De nieuwe indeling van het plein werd in verschillende fasen uitgevoerd en hield onder andere in dat er nieuwe asfaltbanen werden aangelegd. Op maandag 2 augustus 1965 begon Heijtings Aannemingsbedrijf N.V. uit

Foto van de nieuwe verkeerssituatie op het De Monchyplein in de tweede helft van de jaren zestig. Het monument is verdwenen en de Gelderse Rooslaan 'loopt' er nu dwars overheen. (Gelders Archief 1524-2786)

Huissen met de reconstructie van het plein, die in het voorjaar van 1967 werd afgerond.

Vanwege ‘verkeerstechnische redenen’, aldus het college, kon het monument niet blijven bestaan.²⁹ Omdat de naamgever in 1961 was overleden, werden de nabestaanden geïnformeerd.³⁰ Burgemeester Matser schreef aan twee dochters van De Monchy dat het monument een nieuwe plek zou krijgen: ‘Tijdens de vernieuwingswerkzaamheden aan het De Monchy-plein c.a. en in afwachting van de nog vast te stellen nieuwe plaats, welke zal passen in de nieuwe situering, is het monument bij de dienst van gemeentewerken opgeslagen.’³¹ Beide dochters bejubelden de zorgvuldige aanpak en de piëteit van de gemeente Arnhem om de nagedachtenis aan De Monchy recht te doen.³²

De positieve reacties van de dochters werden doorgestuurd naar ir. F.F. Venstra, de directeur van Gemeentewerken. Maar deze stuurde een memo naar het college van burgemeester en wethouders dat een nieuwe plaats voor het monument, al dan niet gelegen aan het De Monchy-plein, nog niet zo zeker was.³³ In een gesprek met wethouder A. Bennis op 20 juli 1966 bleef Venstra bij zijn voorstel om voorlopig te wachten met een beslissing.³⁴ Het college nam dit voorstel over en schoof daarmee een beslissing op de lange baan.

Een nieuw ontwerp

Eind november had wethouder Bennis weer een overleg, maar nu met de nieuwe directeur van Gemeentewerken, ir. J.D. Spaargaren. Het idee werd geopperd om een kunstenaar in te schakelen die een nieuw ontwerp voor het De Monchy-monument zou maken. Het voorstel werd voorgelegd aan het college, dat hierover op 5 januari 1967 sprak. Retrospectief kunnen we dus constateren dat in november 1966 de facto de beslissing is genomen om het De Monchy-monument niet in zijn oorspronkelijke vorm terug te plaatsen.³⁵ Op z’n minst zou het eerst door een kunstenaar moeten worden aangepast.

In de collegevergadering van 5 januari werd besloten dat wethouder H.H.J. Bisterbosch, in de zoektocht naar een goede

ontwerper, gemachtigd werd om in contact te treden met de Stichting Kunst en Bedrijf te Amsterdam. Ook het college zag niets in een exacte herplaatsing van het monument, maar deelde de gedachte van een ‘hoge klok, te plaatsen tussen de rijbanen in noordelijke en die in zuidelijke richting tussen het De Monchyplein en het nieuwe zuidelijk daarvan gelegen plein [...]. Er is rond 20.000,- beschikbaar. Uiteraard zal voordat een definitieve opdracht wordt verstrekt contact met de fam. De Monchy nodig zijn.’³⁶ In overleg met het Gemeentemuseum werd besloten aan de Amsterdamse kunstenaar Herman van der Heide de opdracht voor een ideeënset te geven.³⁷ De Dienst Gemeentewerken had overigens zelf al een idee:

De gedachte is opgekomen om op dit middenvlak [van het De Monchy-plein, PvL] in een eigentijdse vormgeving een klok aan te brengen. De relatie met het oude monument, waarin een klok was opgenomen, zou hiermee worden gelegd, terwijl de gaande en komende automobilist van en naar Arnhem met deze tijdsaanwijzing gediend zou zijn. Voor nadere beschouwing van de vorm zou de plaats zo te kiezen zijn, dat de opstelling dicht bij de voetgangerspassage tussen oost en west Malburgen zou kunnen geschieden. [...] Uiteraard zal aan de voet van het monument in een tekst de herinnering aan oud-burgemeester De Monchy moeten worden vastgehouden.’³⁸

Herman van der Heide maakte een ontwerp voor het nieuwe monument, maar deze bleek financieel niet uitvoerbaar en het plan werd verworpen.³⁹ Intussen werd op woensdag 10 mei 1967 het vernieuwde De Monchyplein geopend. Directeur Spaargaren verklaarde van dit plein het gezicht van Arnhem-Zuid te willen maken. ‘Wat het Velperplein is voor de bewoners van boven de Rijn, moet het De Monchyplein worden voor Malburgen.’ Er werd onder andere gedacht aan het plaatsen van een fontein, maar hiervoor ontbrak het geld.⁴⁰ Daarnaast zou een fontein in de winterperiode buiten werking moeten worden gesteld, ‘zodat in die tijd een “dood” element ontstaat.’⁴¹

Welke stappen door de gemeente zijn gezet na mei 1967 valt in de archieven helaas niet te achterhalen. Het eerstvolgende document over het monument dateert pas uit 1969. Daaruit blijkt dat de “Commissie Beeldende Vorming openbare gebouwen en terreinen” de opdracht had gekregen om een nieuw voorstel uit te werken. Zij kwam met het idee van een prijsvraag ‘en om daartoe enkele bekende capabele kunstenaars uit te nodigen. [...] Naar de mening van de Dienst Gemeentewerken, zal voor deze grote opgave op deze plaats in de gemeente in totaal een bedrag van fl. 200.000,- gemoeid zijn.’⁴²

Het college juichte het voorstel van de commissie toe, maar was van mening dat de prijsvraag wel een open karakter zou moeten krijgen. Niet enkele maar iedere Nederlander zou een ontwerp moeten kunnen inzenden. De commissie vond het project dan echter te groot worden en te gecompliceerd. ‘De deelname is zeer groot; van iedere kunstenaar wordt een maquette vereist op vergelijkbare en dus voor iedereen geldende precieze schaal. De kunstenaars, waaronder vele met geringe bestaansmogelijkheid, leveren beroepsarbeid, die niet gehonoreerd wordt.’⁴³ De commissie gaf dan ook de voorkeur aan een besloten karakter.⁴⁴

Epiloog

Hoe deze discussie uiteindelijk is afgelopen, wordt niet duidelijk. De secretariearchieven gaven niet meer informatie, omdat er simpelweg geen documenten na 1969 over het De Monchy-monument te vinden waren. Zodoende viel een reconstructie van de gebeurtenissen na 1969 niet te maken.

Wel bekend is het feit dat een paar jaar na het weghalen van het monument, omstreeks 1972, een roestvrijstalen kunstwerk werd geplaatst in een grasveld dat net iets zuidelijker gelegen was. Het was ontworpen door de Arnhemse kunstenaar Joep Sterman en kreeg later de officieuze naam “Sprong over de rivier”.⁴⁵ Alhoewel de locatie van dit kunstwerk wel heel dichtbij de oude plek van het De Monchy-monument gelegen is, houdt het op geen enkele wijze verband met de voormalige herinneringszuil voor burgemeester De Monchy.⁴⁶

Eén ding is in ieder geval duidelijk. Het gedenkteken ter ere van oud-burgemeester Salomon de Monchy keerde nooit meer terug naar het De Monchyplein in Arnhem-Zuid. Het heeft bij elkaar genomen een kleine dertig jaar aan zijn naamgever herinnerd.

Over de auteur

Drs. Paul van Lunteren (1990) studeerde tussen 2008 en 2013 geschiedenis aan de Radboud Universiteit in Nijmegen en is werkzaam bij het Gemeentearchief Ede. Vorig jaar publiceerde hij *Hervormd Arnhem* [1816-1998], een standaardwerk over de plaatselijke Hervormde Gemeente.

Noten

1. ‘Mr. S.J.R. de Monchy’, *Algemeen Handelsblad* (17 oktober 1921) 1. De Monchy werd op 24 oktober 1921 geïnstalleerd als burgemeester van Arnhem.
 2. Het Huldigingscomité werd ook wel ‘Commissie voor het Burgemeester de Monchy-gedenkteken’ of simpelweg ‘Comité’ genoemd. De comitéleden hadden allemaal een vooraanstaande functie in de Arnhemse samenleving, zoals voorzitter mr. dr. A.D.H. Fockema Andreae, die indertijd raadsheer bij het gerechtshof was.
 3. Henk Wentink, *Arnhem-Zuid. De ontwikkeling van een stadsdeel* (Utrecht 2011) 18, 20.
 4. ‘Arnhem-Zuid. Een geheel nieuwe stadswijk’, *De Indische Courant* (17-09-1936) 4.
 5. ‘Mr. S.J.R. de Monchy. 12½ jaar burgemeester van Arnhem’, *De Tijd* (24-04-1934) 10; ‘Jubiläum burgemeester De Monchy’, *De Telegraaf* (24-04-1934) 9; ‘Huldiging van burgemeester De Monchy’, *De Telegraaf* (25-04-1934) 9.
 6. Helaas bleken de dossiers over het De Monchy-monument in de Arnhemse secretariearchieven (2196 & 2153) in het Gelders Archief incompleet te zijn. Vooral een aantal stukken uit de laatste, cruciale jaren ontbreekt.
 7. Brief van het college van B & W aan de Dienst Gemeentewerken en het Gemeente Electriciteitsbedrijf d.d. 11 juni 1935, Gelders Archief (GldA), 2196: Secretarie Gemeente Arnhem (SGA) 1935-1939, inv.nr. 2035.
- Alle volgende noten tot nr. 27 verwijzen ook naar deze bron, tenzij anders vermeld.*
8. Brief Gemeente Electriciteitsbedrijf te Arnhem aan het college van B & W d.d. 6 juli 1935.
 9. Blijkens de brief van het college van B & W aan secretaris J.H. Vis van het comité.

10. Brief van de secretaris van het college van B & W aan de heer Fockema Andreae d.d. 12 juli 1935.
11. Brief van de secretaris van het college van B & W aan de heer Vis d.d. 19 juli 1935.
12. Brief van het college van B & W aan de Schoonheidscommissie d.d. 14 september 1935.
13. Ontwerptekening 2 van F. Baijlé.
14. Brief Schoonheidscommissie aan het college van B & W d.d. 7 oktober 1935.
15. Ibidem.
16. Brief van het college van B & W aan de Schoonheidscommissie d.d. 11 oktober 1935.
17. Brief Schoonheidscommissie aan het college van B & W d.d. 18 oktober 1935.
18. Ibidem.
19. 'Niet uitgevoerd naar het ontwerp van Baijlé', *Arnhemse Courant* (6 augustus 1936) 3.
20. Brief Gemeentewerken aan het college van B & W d.d. 13 februari 1935.
21. Persbericht gemeente Arnhem d.d. 3 augustus 1936; 'Arnhem eert oud-burgemeester', *Leeuwarder Courant* (10-08-1936) 1.
22. In de meeste landelijke dagbladen, en zelfs in Nederlands-Indië, waren persberichten opgenomen.
23. 'Arnhem eert zijn oudburgemeester. Gedenkteken voor Mr. de Monchy', *De Telegraaf* (09-08-1936) 5.
24. Uitnodiging van burgemeester Bloemers aan de raadsleden tot bijwoning van de plechtigheid op 8 augustus.
25. Brief van Fockema Andreae aan het college van B & W d.d. 1 februari 1936.
26. Brief van Hietbrinks Levensmiddelenbedrijf aan het college van B & W d.d. 28 december 1939, GldA, SGA 1935-1939, inv.nr. 234.
27. Brief van de directeur Gemeentewerken aan het college van B & W d.d. 14 december 1936.
28. Brief van het Gemeente Radio-distributiebedrijf aan het college van B & W d.d. 3 januari 1940, GldA, SGA 1935-1939, inv.nr. 234.
29. Brief van burgemeester C.G. Matser aan J.R. de Kanter-de Monchy en L. de Monchy d.d. 12 april 1966, GldA, 2153: Secretarie Gemeente Arnhem (SGA) 1960-1969, inv.nr. 2153. Het is onduidelijk waarom het monument het nieuwe wegenplan zo nadrukkelijk in de weg zat. Met de huidige loop van de Gelderse Rooslaan, zou het monument nú midden op de weg staan. Echter, een eenvoudige omleiding van de asfaltbanen had ook een mogelijkheid kunnen zijn.
30. Salomon de Monchy overleed op zondag 25 juni 1961 op 82-jarige leeftijd.
31. Brief van burgemeester C.G. Matser aan J.R. de Kanter-de Monchy en L. de Monchy d.d. 12 april 1966, GldA, SGA 1960-1969, inv.nr. 2153.
32. Antwoordbriefjes van de dochter van De Monchy d.d. 16 en 25 april 1966.
33. Memo van directeur F.F. Venstra aan het college van B & W d.d. 3 mei 1966.
34. Korte, stenografische weerslag van de bespreking van wethouder Bennis met de heren Venstra, Sluiter en Huender op 20 juli 1966.
35. Korte, stenografische weerslag van de bespreking van wethouder Bennis met de heren Spaargaren, Sluiter en Huender op 22 november 1966.
36. Fragment uit de agenda van het college van burgemeester en wethouders d.d. 5 januari 1967.
37. Brief van de directeur van de Dienst Gemeentewerken aan het college van B & W d.d. 9 februari 1967 en de reactie hierop door het college d.d. 20 maart 1967.
38. Brief van de directeur van de Dienst Gemeentewerken aan het college van B & W d.d. 9 februari 1967.
39. Brief van de Commissie Beeldende Vorming aan het college van B & W d.d. 28 oktober 1969.
40. 'Nieuw De Monchyplein thans officieel open', *Arnhemse Courant* (10-05-1967).
41. Brief van de Commissie Beeldende Vorming aan het college van B & W d.d. 28 oktober 1969.
42. Brief van de Commissie Beeldende Vorming aan het college van B & W d.d. 28 oktober 1969. Dit bedrag werd gereserveerd voor het ontwerp en de technische uitvoering van het kunstwerk, alsmede voor de kosten omtrent de prijsvraag.
43. Nota inzake het De Monchy-monument van de Commissie Beeldende Vorming.
44. Extract uit het korte verslag van het besprokene in de vergadering van burgemeester en wethouders op 11 november 1969.
45. www.beeldenvangelderland.nl (geraadpleegd op 8 juni 2017). Op deze website staat echter de foutieve naam "De stalen buizen" vermeld.
46. Telefonisch interview met J.W. (Joep) Sterman te Arnhem, 26 juni 2017. Sterman heeft met zijn kunstwerk louter de richting en snelheid, als symbolieken voor het autoverkeer, willen benadrukken. Zijn suggestie om het kunstwerk op te nemen in een parkje voor de bewoners in Arnhem-Zuid haalde het echter niet. Een naam heeft het kunstwerk nooit gekregen, behalve dan de officieuze naam 'Sprong over de rivier' die door een wethouder was bedacht.